

## De plattegrond van de macht



In de inleiding bij zijn *Een plattegrond van de macht* schrijft de Gentse politicoloog Carl Devos terecht dat de macht “in elk systeem ongelijk verdeeld [is]: ook in een democratie bestaan elites”.<sup>1</sup> De UG-hoogleraar en zijn vakgroepmedewerkster Hilde Van Liefferinge wijzen er daarom op dat de machtsmiddelen niet exclusief in handen zijn van een economische elite – de quasi totale eigenaars van de productiemiddelen, zoals de marxistische theorie de heersende klasse bij voorkeur wil typeren. Ook politieke elites, kerkelijke leiders en bestuurders van belangrijke organisaties bezetten de “*commandoposten*” in onze samenleving.<sup>2</sup>

De zogenaamde ‘lange negentiende eeuw’<sup>3</sup> in Europa kenmerkte zich door de vorming van diverse (politiek én economisch uitgesproken ambitieuze) natiestaten, waarin de steile industriële ontwikkeling en het nationalisme met elkaar werden vervlochten. Die samenhang veroorzaakte een explosief mengsel, dat uiteindelijk leidde tot de Eerste Wereldoorlog. Afgezien van het onmetelijke menselijke drama dat werd veroorzaakt, zou die ‘Grote Oorlog’ de eerste in de geschiedenis zijn die tegelijk een militaire én een economische uitputtingslag werd.

In zijn *Economisch nationalisme. Naar een historisch gefundeerd theoretisch kader* levert Olivier Boehme<sup>4</sup> in onderhavig *Wt*-nummer het historisch-feitelijke én historisch-

1. C. Devos (red.), *Een plattegrond van de macht. Inleiding tot politiek en politieke wetenschappen*, Gent, 2011, p. 6.
2. C. Devos (red.), *Een plattegrond van de macht [...]*, p. 169.
3. Het begrip ‘de lange negentiende eeuw’ wordt sinds enkele decennia vaak gehanteerd om de historisch-feitelijke samenhang te benadrukken van de periode 1789-1914. Het begrip vond ingang via de publicaties die de Britse historicus Eric Hobsbawm wijdde aan de periode. Maar vooral het verschijnen van Hobsbawms *The Age of Extremes: the short twentieth century. 1914-1991* in 1994 veralgemeende de termen van een lange negentiende en een korte twintigste eeuw.
4. De historicus Olivier Boehme (°1974) publiceerde in 2008 zijn *Greep naar de markt. De sociaal-economische agenda van de Vlaamse beweging en haar ideologische versplintering tijdens het interbellum* (Leuven, 2008). Die publicatie was gesteund op het proefschrift dat hij een jaar eerder had verdedigd aan de Universiteit Antwerpen. Die studie vulde duidelijk een leemte aan die de historiografie van de Vlaamse beweging en het Vlaams-nationalisme tot zover had laten ontstaan, nl. het inzicht in de synergieën tussen die politieke en culturele bewegingen en hun

theoretisch kader voor en van de studie van het economisch nationalisme. De vraag waar het uiteindelijk om draait, is of (de) economie (het) nationalisme voortbrengt of, anderzijds, (de) economie wordt gebruikt in het kader van nationalistische doelstellingen (het zogenaamde 'nationalisme met economische middelen').

Het antwoord van de auteur op die vraag is niet eenduidig. Integendeel: hij biedt een hele reeks besluiten en deelbesluiten aan die *"samen het raamwerk [vormen] waarbinnen [ook] de Vlaamse casus beter valt te begrijpen"*. Waarmee de auteur meteen het comparatieve aspect van zijn onderzoek onderstreept.

Binnen de politieke en sociaaleconomische doelstellingen van de gemiddelde Vlaamse beweging – en uiteindelijk in een buitenbaan ervan<sup>5</sup> – bezette het Verdinaso van Joris Van Severen (1894-1940) een bijzondere plaats: frontaal gericht tegen het democratische bestel, soldatesk en corporatistisch. Na de moord op Van Severen in mei 1940 in Frankrijk, belandde de intern grondig verdeelde beweging in haar eindfase, niet in de laatste plaats omdat zij tevergeefs zocht naar een door de Duitse bezetter aanvaardbare rol in de collaboratie.

Tijdens die eindstrijd – gepaard met de onherstelbare verbreding en verdieping van de oude interne breuklijnen – traden opnieuw een aantal figuren naar voren die voordien uit de beweging waren verdwenen na conflicten met Van Severen. Eén onder hen was de advocaat Jozef Van Bilsen (1913-1996), die na de Tweede Wereldoorlog nog hoogleraar zou worden aan de Universiteit Gent, regeringscommissaris voor de Derde Wereld, secretaris-generaal voor de Belgische Ontwikkelingssamenwerking en ten slotte een belangrijke rol op zich nam in de emancipatiebeweging in Belgisch Kongo.

Binnen de (na de dood van Van Severen) stuurloos geworden Dinasobeweging poogde Van Bilsen vruchteloos opnieuw een rol van betekenis te vervullen. Hij verdween echter opnieuw uit die gelederen en evolueerde naar het Belgisch verzet. Het vertrek van Van Bilsen uit de Dinasogroep(en) ging gepaard met een ideologische split die de beweging ten slotte naar haar uitgang uit de geschiedenis leidde. Zoals *Wt*-auteur Brecht Lein in zijn *Jef Van Bilsen en het einde van het Verdinaso* aantoont, waren de finale moeilijkheden binnen de beweging niet te wijten aan de interne conflicten en de opportunistische wedijver, maar aan de *"dieper gewortelde ideologische tegenstellingen die al vanaf 1931 aanwezig waren in het Verbond. De bezettingskoorts en het wegvallen van de neutraliserende figuur Van Severen maakte het uiteenvallen van het Verdinaso bijna onontkoombaar."*

economische component.

5. *De Revue générale belge* noemde dit in 1938 de terugkeer van het flamingantisme naar de Belgische staat: *"Le mouvement flamand et le retour à l'état belge"* (R. Vanlandschoot, *NEVB*, Tielt, 1998, p. 3199).

De wijze waarop een historicus soms worstelt met de vraag rondom de authenticiteit van zijn bronnen, komt sterk naar voren in Romain Vanlandschoots *Een brief uit de kring van Albrecht Rodenbach aan Aloïss Bruwier, 15 februari 1877*. De queeste die Vanlandschoot onderneemt om die brief definitief te lokaliseren, kan gelden als een les in historische kritiek: is mijn bron wel degelijk wat zij op het eerste gezicht lijkt te zijn?

Het verhaal van zo'n zoektocht is eigenlijk even banaal als inspirerend. Banaal omdat de heuristiek nu eenmaal haar vanzelfsprekende standaarden moet respecteren. Maar toch. Als een respectabele Vlaamse vereniging die zich Rodenbachfonds noemt, een handgeschreven document aangeboden krijgt waarvan de aanbieder vermoedt dat het hier een brief van Albrecht Rodenbach (1856-1880) betreft, dan wil die organisatie daar begrijpelijkerwijze wat mee aanvangen.

Maar de brief draagt geen ondertekening en daarenboven kan de 'ter hulp geroepen' historicus Romain Vanlandschoot niet meteen bevestigen dat de bekende Vlaamse dichter zelf de pen heeft gevoerd. Maar tegelijk beseft de historicus dat de wereld van Rodenbach en de "*wonderklasse*" van priester en collegeleraar Hugo Verriest (1840-1922) als een inspirerende schaduw zweven boven dit document. De zogenaamde "*wonderklasse*" was de retoricaklas aan het Klein Seminarie van Roeselare, waar Verriest de geestdriftige leraar was van een aantal leerlingen die later rolfiguren zouden worden in de Vlaamse beweging: Albrecht Rodenbach, de missionaris Constant Lievens (1856-1893), de arts Aloïss Bruwier (1857-1939) en anderen.

De volgende stap wordt dan de zoektocht doorheen de eigen heuristische ervaringen m.b.t. dit onderwerp. En tegelijk het ondernemen van een consultatieve trip langs collega's onderzoekers... en langs de redactievergadering van *Wt*. Het resultaat van die speurtocht leest u in dit nummer van ons tijdschrift, met de tekst van het bewuste document als kerngegeven.

In *In memoriam Michel Hanot (1926-2011)* beschrijft Frans-Jos Verdoodt de academische en buitenacademische loopbaan van de vorig jaar overleden Michel Hanot. Aanleiding daartoe is het feit dat Hanots leven en werk gedurende meer dan drie decennia was verbonden met ons tijdschrift: als auteur, als lid van de redactie, als redactiesecretaris en als bestuurder van de Vereniging voor Wetenschap, die van 1935 af tot bij haar ontbinding in 2004 uitgeefster was van *Wetenschappelijke tijdingen*.

De auteur grijpt die gelegenheid tevens aan om een inzicht te verschaffen in de Gentse actieradius van de bekende flaminganten die zich tijdens het interbellum inzetten voor de promotie van de wetenschapsbeoefening in Vlaanderen. Centraal bevinden zich daarin Frans Daels (1882-1974) en Jozef Goosenaerts (1882-1963). Beiden waren de motoren van de Vlaamse Wetenschappelijke Congressen, van de

Vereniging voor Wetenschap, van *Wetenschappelijke tijdingen* en van talrijke andere initiatieven, die in hun totaliteit en in hun wisselwerking aan de basis lagen van het ontstaan van de verzelfstandiging van de Vlaamse academies én van de doorstart van de vernederlandste universiteit van Gent.

Het feit dat Michel Hanot in 1952 huwde met de dochter van de oud-activistische arts Jozef Van Caeckenberghe (1895-1983) vormde als het ware de 'via regia' voor Hanot, naar het milieu dat tijdens het interbellum het epicentrum was geweest van de agitatie voor de bevordering van de wetenschap in Vlaanderen. Van Caeckenberghe was immers de uitgesproken vriend van Jozef Goossenaerts.

FRANS-JOS VERDOODT | REDACTIESECRETARIS WT